

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม การดำรงชีวิตของมนุษย์จึงต้องมีความสัมพันธ์กับสังคม อยู่ตลอดเวลา และในสังคมของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันได้นั้นจะต้องมีศรัทธา มีความเชื่อ หรือมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ร่วมกัน วัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณี ล้วนแต่เป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการสร้างชุมชน โดยเฉพาะชุมชนในชนบทที่มีการดำรงชีวิตแบบชุมชนเกษตรกรรม

ชุมชนส่วนใหญ่ในล้านนามีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรม ผู้คนในชุมชนมีการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย และสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น การประพฤติปฏิบัติตนของคนล้านนาอยู่ภายใต้กรอบของขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้นับถือสืบทอดต่อ ๆ กันมาตั้งแต่อดีตกาล เมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาสู่ดินแดนล้านนา ในครั้งที่พระนางจามเทวีเดินทางมาจากละโว้ช่วง พ.ศ. 1205 พระนางได้นำพระสงฆ์ผู้ทรงพระไตรปิฎกจำนวน 500 รูป ติดตามมาด้วย ทำให้พุทธศาสนิกายเถรวาทเผยแผ่และเจริญสืบมาในดินแดนล้านนา พุทธศาสนาดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนส่วนใหญ่ในสังคมล้านนา และมีความสำคัญต่อการกำหนดแนวทางสำหรับการประพฤติปฏิบัติตนของคนล้านนา มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและความเชื่อแบบดั้งเดิม ให้สอดคล้องผสมผสานกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับหลักทางพุทธศาสนา ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของภพชาติและการเวียนว่ายตายเกิด เรื่องสวรรค์-นรก เรื่องกฎแห่งกรรม และเรื่องของพรหมลิขิต นอกจากนี้ ชาวล้านนา ยังเชื่อในเรื่องของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อในเรื่องวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เรื่องภูติผีปีศาจ เรื่องเทวดา เรื่องขวัญ เรื่องโชคกลาง เรื่องมงคล-อัปมงคล เรื่องฤกษ์ยาม รวมทั้งเรื่องของการสะเดาะเคราะห์ ความเชื่อเหล่านี้ ส่งผลต่อการจัดระเบียบทางสังคม และมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมท้องถิ่นของล้านนาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งคนล้านนาในสมัยโบราณนั้นให้ความสำคัญต่อการนับถือผีบรรพบุรุษ หรือดวง-วิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยเชื่อกันว่าวิญญาณของเจ้านายหรือกษัตริย์ที่ทรงคุณธรรม เมื่อสิ้นชีวิตลงแล้ว จะได้จุติไปเป็นเทวดาบนสวรรค์ และเทวดาที่เป็นที่รู้จักของคนล้านนามีบทบาทสำคัญและดำรงตำแหน่งสูงสุดอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็คือ “พระยาอินตา” หรือ พระอินทร์

“พระอินทร์” เป็นเทวดาชั้นสูงที่ชาวล้านนาให้ความเคารพนับถือกันมาช้านาน ดังคำกล่าวที่ว่า “พระอินทร์คำสมภาร” ซึ่งสอดคล้องกับความนิยมของชาวพุทธโดยทั่วไปที่เชื่อกันว่า “ขัดข้องที่ไหน พระอินทร์เข้าช่วยที่นั่น” ในอรรถกถาชาดก ได้กล่าวถึงบทบาทของพระอินทร์ในฐานะที่เป็นผู้ให้การช่วยเหลือคุ้มครอง ขกย่องเชิดชูผู้ที่กระทำความดี รวมทั้งเป็นพุทธศาสนูปถัมภก คือ ทำหน้าที่เป็นผู้ทำบุญหรืออุทิศบุญ

พระพุทธองค์และพระสาวก ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในดินแดนต่าง ๆ แนวคิดและความเชื่อเรื่องพระอินทร์ที่ปรากฏในลัทธิมานีที่มาจากคัมภีร์พุทธศาสนา โดยกล่าวถึงการกำเนิดของพระอินทร์ว่าเป็นผู้ที่เกิดเอง คือเป็นอุปปาติกะ หากผู้ใดประกอบกุศลกรรมและปฏิบัติธรรมให้ครบ 7 ประการ โดยสมบูรณ์แล้ว จึงจะสามารถจุติไปเป็นพระอินทร์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้ และจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระอินทร์ในวรรณกรรมบาลี ทำให้ทราบว่าพระอินทร์เป็นเพียงตำแหน่ง กัลยาณชนผู้ใดประกอบกุศลกรรมต่าง ๆ มากมายมาในชาติก่อน ๆ ก็อาจจุติไปเป็นพระอินทร์ได้ และไม่มีองค์ใดที่อยู่ในตำแหน่งโดยถาวร แต่จะมีการสลับเปลี่ยนตัวบุคคลได้เมื่ออายุขัยบนสวรรค์สิ้นสุดลง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2523 : 73) พระอินทร์เป็นตัวละครที่ปรากฏบทบาทอยู่ในวรรณกรรมชาดกแทบทุกเรื่อง โดยเฉพาะวรรณกรรมชาดกของล้านนาที่เป็นที่นิยม - รู้จักกันอย่างแพร่หลาย คือ ปัญญาสาตก ซึ่งนักปราชญ์ชาวล้านนาได้เรียบเรียงขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2000 - 2200

อนึ่ง ในการศึกษาวรรณกรรมหรือวรรณคดีนั้น นอกจากการศึกษาด้านที่มาของเรื่อง เนื้อเรื่อง และลักษณะของเรื่องแล้ว บทบาทและลักษณะพฤติกรรมของตัวละครเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ควรพิจารณา เพราะบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครจะทำให้ผู้ศึกษามองเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่อง กับลักษณะของตัวละคร โดยปกติเมื่อผู้แต่งวางโครงเรื่องไว้เรียบร้อยแล้ว ก็ต้องพยายามสร้างตัวละครให้มีลักษณะที่จะช่วยให้เรื่องดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ศรีชัย แสงสุข (2535) ได้กล่าวถึงบทบาท (Role) ว่าเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ของแต่ละบุคคล โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณีหรือหน้าที่ที่สังคมได้กำหนดขึ้นไว้ให้บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ บทบาทในสังคมของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามสถานภาพของเขา ส่วนพฤติกรรม (Behavior) หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำไม่ว่าสิ่งนั้นจะสังเกตได้หรือไม่ได้ สรุปคือ พฤติกรรมของตัวบุคคลนั้น ย่อมเป็นหนทางที่จะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในตัวบุคคล และสภาพแวดล้อมของตัวเขาอย่างชัดเจน ดังนั้น เมื่อได้ศึกษาวรรณกรรมในด้านบทบาทและพฤติกรรมของตัวละคร ก็จะช่วยให้เกิดความ “เข้าใจ” วรรณกรรมในแต่ละเรื่องได้อย่างลึกซึ้งอีกด้วย

ผู้ศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญญาสาตกในฐานะที่เป็นแหล่งรวมวรรณกรรมชาดกของล้านนา และยังเป็นที่มาของวรรณกรรมล้านนาอีกหลาย ๆ เรื่อง รวมทั้งความสำคัญของการศึกษาด้านบทบาทและพฤติกรรมของตัวละคร เพื่อให้เกิดความ “เข้าใจ” วรรณกรรมได้อย่างลึกซึ้งดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเลือกปัญญาสาตกฉบับล้านนามาเป็นข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์บทบาท และพฤติกรรมของพระอินทร์อย่างละเอียด เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของพระอินทร์กับการสร้างเรื่องและการดำเนินเรื่อง ตลอดจนสภาพสะท้อนของแนวคิดและค่านิยมจากบทบาทของพระอินทร์ในเรื่องปัญญาสาตกฉบับล้านนา

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์ในปัญญาสาตกฉบับล้านนา
- 1.2.2 เพื่อวิเคราะห์บทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเรื่อง และการดำเนินเรื่อง ในปัญญาสาตกฉบับล้านนา
- 1.2.3 เพื่อศึกษาแนวคิดและค่านิยม ที่สะท้อนจากบทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์ในปัญญาสาตกฉบับล้านนา

1.3 ผลงานวิจัย และงานเขียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

- 1.3.1 เอกสารและงานวิจัยที่ผู้ศึกษาจะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์บทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์ในปัญญาสาตกฉบับล้านนาโดยตรง มี 6 เรื่อง ได้แก่

ก. การศึกษาทั่วไปเกี่ยวกับพระอินทร์จากงานวรรณกรรมศาสนา 2 เรื่อง

เกื้อพันธุ์ นาคบุปผา (2520) วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง พระอินทร์ในวรรณคดีสันสกฤต บาลี และวรรณคดีไทย เป็นการศึกษาประวัติและความเป็นมาของพระอินทร์ จากวรรณคดีสันสกฤต และบาลี โดยศึกษาเปรียบเทียบถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างของพระอินทร์ในวรรณคดีทั้งสองภาษา รวมทั้งศึกษาอิทธิพลของพระอินทร์ที่มีผลต่อวรรณคดีไทย เช่น ไตรภูมิพระร่วง สมุทรโฆษคำฉันท์ รามเกียรติ์ และมณีพิชัย เป็นต้น

อุดม รุ่งเรืองศรี (2523) งานแปลฉบับภาษาไทยที่คัดมาจากริชาวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมคอ ประเทศอินเดีย พ.ศ. 2521 เรื่อง เทวดาพุทธ : เทพเจ้าในพระไตรปิฎก และไตรภูมิพระร่วง และ เทวดาพระเวท : เทพเจ้าในคัมภีร์พระเวทแห่งชาวอารยัน เป็นการศึกษาถึงประวัติและความเป็นมาของเทวดา ทั้งจากคัมภีร์พระเวทในศาสนาพราหมณ์และพระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการค้นคว้าข้อมูลแล้วจัดประเภทของเทวดาตามความเชื่อในคัมภีร์ศาสนา

ข. การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นในบริบทของสังคมท้องถิ่น 4 เรื่อง

ฉัตรบุหา สวัสดิพงษ์ (2517) วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง คำวขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ เป็นการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น เรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ในด้านผู้แต่ง ประวัติความเป็นมา ตัวละคร ความไพเราะ ภาพพจน์ อารมณ์สะเทือนใจ จินตนาการ และการศึกษาในแง่สังคมวิทยา ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับผู้แต่งคำวขอเรื่องนี้เอาไว้ด้วย ตลอดจนการสอดแทรกสภาพสังคมของล้านนา อันแสดงถึงอิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรมเรื่องนี้ และกล่าวถึงความเชื่อของชาวล้านนาที่มีต่อวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ว่าชาวล้านนาไทยแต่โบราณเชื่อในเรื่องวิญญาณของเจ้านายหรือกษัตริย์ที่ทรงคุณธรรมจะได้ไปเกิดเป็น “ พระยาอินตา ” หรือพระอินทร์ ; ซึ่งคอยปกป้องรักษาหรือช่วยเหลือผู้ที่ทำความดีเสมอ ความเชื่อเกี่ยวกับพระอินทร์นี้จะปรากฏในวรรณกรรมชาดกทั่ว ๆ ไป

ปราณี วงษ์เทศ ในวรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน : บรรณาธิการ (2531) งานวิจัยเรื่อง นิทานชาดกกับโลกทัศน์ของลาวพวน เป็นการศึกษานิทานชาดกกับโลกทัศน์ของลาวพวน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมชาดก นิยายท้องถิ่น ค่านิยม โลกทัศน์ ประเพณี และวิถีชีวิตของลาวพวน ในลักษณะของการศึกษาบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมชาดก

ศรชัย แสงสุข (2535) วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณกรรม ล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เรื่อง พระเอกในวรรณกรรมคำวขอ เป็นการศึกษาโครงสร้างชีวิต บทบาท และพฤติกรรมของพระเอกในวรรณกรรมคำวขอ โดยมองถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาท พฤติกรรม และวิถีการดำเนินชีวิตของพระเอกกับค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี และคำสอนในสังคม ล้านนา

สุพิน อุทธิเพ็ญ (2539) วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณกรรม ล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เรื่อง สุขวันฉะวันหลวง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทที่มีต่อสังคม ได้ศึกษาถึงรูปแบบ เนื้อหา และบทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม เป็นการตอบสนองความต้องการทางจิตใจ การมีพื้นฐานค่านิยม และประสบการณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันซึ่งเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อท้องถิ่นและกลุ่มคน โดยใช้วรรณกรรมเป็นสื่อกลาง รวมทั้งได้กล่าวถึงบทบาทของพระอินทร์ที่ปรากฏในวรรณกรรมไทเขินเรื่องสุขวันฉะวันหลวงว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เมื่ออยู่ในฐานะของผู้บังคับบัญชา พระอินทร์จะเป็นผู้ที่มีความเมตตาเป็นที่ตั้ง และยังมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความเป็นอัครคณินสูง

1.3.2 เอกสารและงานวิจัยที่ผู้ศึกษาใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์โดยทางอ้อม มี 3 เรื่อง คือ

ก. การศึกษาวรรณกรรมในเชิงเปรียบเทียบทั่วไป 2 เรื่อง

นิยะดา (สาริกฤติ) เหล่าสุนทร (2524) วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ปญญาสาตก : ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองของไทย เป็นการศึกษาประวัติการแต่งปญญาสาตกในด้านที่มาของเรื่อง พัฒนาการของชาดกและศึกษาปญญาสาตกภาษาพม่า ภาษาเขมร และภาษาลาว เพื่อพิจารณาถึงการแพร่กระจายและความแตกต่างของแต่ละฉบับ นอกจากนี้ยังพิจารณาวรรณกรรมร้อยกรองของไทย จำนวน 63 ส่วนวน ที่ได้รับอิทธิพลและมีที่มาจากปญญาสาตกด้วย

ปราณี ขวัญแก้ว (2517) วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร - วิโรฒ ประสานมิตร เรื่อง วรณกรรมชาวน้ำน “ บุคตา ” ตำบลร่อนพิบูลย์ เป็นการศึกษา วรณกรรมชาวน้ำน 3 เรื่อง ได้แก่ พระรณเมรี หอยสังข์ และวันคาร ในด้านที่มา ธรรมเนียม ในการแต่ง จุดมุ่งหมายในการแต่ง ลักษณะคำประพันธ์ แนวคิดและการดำเนินเรื่อง สุนทรีย - ศาสตร์และความจริง สังคมวัฒนธรรมประเพณี โดยศึกษาเปรียบเทียบวรรณคดีทั้ง 3 เรื่อง กับ วรณคดีกลาง ได้แก่ บทละครเรื่องสังข์ทองพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 สุวรรณสังข์จากปญญา - สาตก และกาพย์พระชัยสุริยาของสุนทรภู่ ในแง่ลักษณะคำประพันธ์ การดำเนินเรื่อง ตัวละคร และการพรรณนา รวมทั้งได้กล่าวถึงบทบาทของพระอินทร์ที่คอยช่วยเหลือตัวละครเอกเมื่อได้รับความเดือดร้อน หรือตกทุกข์ได้ยาก และลงโทษผู้ที่ประพฤติดุคคิดร้ายต่อตัวละครเอกซึ่งเป็นพระ - โปริสค์

ข. การศึกษาวรรณกรรมในเชิงเปรียบเทียบเฉพาะประเด็น 1 เรื่อง

เอื้อนทิพย์ ทิระเสถียร (2529) วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหา - วิทยาลัย เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบเรื่องและอนุภาคในปญญาสาตก เป็นการศึกษาวิเคราะห์ แบบเรื่องและอนุภาคในปญญาสาตก ฉบับหอสมุดแห่งชาติ จำนวน 61 เรื่อง เปรียบเทียบแบบเรื่อง กับดัชนีแบบเรื่องนิทานพื้นเมือง และเปรียบเทียบอนุภาคกับดัชนีอนุภาคนิทานพื้นเมือง โดยสมมุติ - ฐานว่า นิทานปญญาสาตกนี้เป็นนิทานพื้นเมืองดั้งเดิมที่นำมาดัดแปลงให้เป็นชาดก ในส่วนของการ วิเคราะห์อนุภาคของบทบาทและพฤติกรรมของตัวละคร และความมหัศจรรย์ที่เกี่ยวข้องกับตัวละคร ในนิทานแต่ละประเภทนั้น สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมและวัฒนธรรมของชนผู้เป็นเจ้าของนิทาน ความ เชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าที่มีอำนาจลึกลับวิเศษ ประเพณี พิธีกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมและสภาพ สังคมของอินเดียในสมัยโบราณ

1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษาวิจัย

1.4.1 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ผู้ศึกษาเลือกข้อมูลหลักจากปัญญาสาตกฉบับล้านนา ที่รวบรวมและปริวรรตโดยคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีรองศาสตราจารย์ ดร. พิชิต อักนิจ เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งเป็นต้นฉบับของวัดสูงเม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ จารเมื่อจุฬศักราช 1189 (พ.ศ. 2379) ปีรวายสัน มีจำนวนทั้งหมด 9 มัด และมีจำนวนชาดก 56 เรื่อง มาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์

1.4.2 วิธีค้นคว้า และดำเนินการวิจัย

1. สืบหาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่สำรวจ และรวบรวมได้
3. วิเคราะห์บทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์ในปัญญาสาตกฉบับล้านนา
4. ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล เพื่อสนับสนุนในเรื่องของความคิดและความเชื่อของคนในท้องถิ่นที่มีต่อพระอินทร์ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มคนในท้องถิ่น อาทิ ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมชาดก พระสงฆ์ และผู้สูงอายุ เพิ่มเติม
5. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบของ การพรรณนาวิเคราะห์

1.5 สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาวิจัย

1. สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. ห้องสมุดภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. อาคารเรือนเดิม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
6. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. บทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์ในปัญญาสาตกฉบับล้านนาที่แสดงอย่างชัดเจน ทำให้เกิดความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง
2. บทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์มีอิทธิพลต่อการสร้างเรื่องและการดำเนินเรื่องในปัญญาสาตกฉบับล้านนา
3. บทบาทและพฤติกรรมของพระอินทร์ในปัญญาสาตกฉบับล้านนา สะท้อนถึงแนวคิดและค่านิยม
4. เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องอื่น ในเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบ หรือศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ ต่อไป